

ODNOWIENIE DOKTORATU ALEKSANDRA GIEYSZTORA I KONFERENCJA
NAUKOWA „CZŁOWIEK W SPOŁECZEŃSTWIE ŚREDNIOWIECZNYM”
WARSZAWA 29–31 maja 1996

28 maja 1996 w auli im Adama Mickiewicza Auditorium Maximum Uniwersytetu Warszawskiego odbyło się, zgodnie z uchwałą Senatu UW z maja 1995, uroczyste odnowienie doktoratu nauk humanistycznych Profesora Aleksandra Gieysztora. Na uroczystość przybyli przedstawiciele wielu uczelni warszawskich oraz szkół wyższych z terenu całej Polski. W szczelnie wypełnionej auli zasiedli przyjaciele, koledzy oraz uczniowie Profesora.

Uroczystość otworzył Rektor UW Włodzimierz Siwiński. Następnie Dziekan Wydziału Historycznego Andrzej Garlicki zaprezentował główne tezy rozprawy doktorskiej Aleksandra Gieysztora pt. „Ze studiów nad genezą wypraw krzyżowych. Encyklika Sergiusza IV (1009–1012)”, obronionej przed komisją podziemnego Uniwersytetu Warszawskiego w 1942 r. Uroczysta promocja doktorska odbyła się już po wojnie — 28 lipca 1945 r., zaś Dysertacja opublikowana została w 1948 r.

Juliusz Bardach jako promotor odnowienia doktoratu, w wystąpieniu niepozabawionym akcentów osobistych, scharakteryzował dorobek naukowy Profesora podkreślając zasługi Jubilata dla nauki polskiej. Po wręczeniu dyplomu przez rektora Włodzimierza Siwińskiego głos zabrał Aleksander Gieysztor, który m.in. wspominał z wdzięcznością swych nauczycieli uniwersyteckich: Marcelę Handelsmana, Stanisława Kętrzyńskiego oraz Józefa Siemieńskiego z Archiwum Głównego.

W związku z jubileuszem Aleksandra Gieysztora Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego zorganizował konferencję naukową „Człowiek w społeczeństwie średniowiecznym”, trwającą od 29 do 31 maja. Przybyłych powitał dyrektor IH UW Bronisław Nowak. Następnie Aleksander Gieysztor wygłosił referat inauguracyjny, w którym zastanawiał się nad problemem kto to jest „człowiek średniowieczny”? Otóż, jak wyraził się referent za Abelardem, takie pojęcie istnieje tylko w naszym umyśle. Terminu tego używamy na oznaczenie zbioru mniej czy bardziej niewyraźnych cech wspólnych ludziom, pojawiającym się w przekazie źródłowym. Cechy te jednak są wyraźniejsze, gdy z poziomu wysokiego uogólnienia „człowiek średniowiecznego” schodzimy niżej i poznajemy np. mistrza uniwersyteckiego. Role społeczne ludzi tamtej epoki wyraźnie występują jako cechy dystynktywne grup ludzkich i zachowań ludzkich wewnątrz tych grup. Grupy ludzkie to też obrazy myślowe, ale według referenta mają one zdolność oznaczenia wielu konkretnych cech wspólnych ludzi w średniowieczu.

Drugim referentem był Karol Modzelewski (Warszawa), który poprzez analizę germańskich i staroruskich aktów prawnych dowodził, że „w tradycyjnych kulturach barbarzyńskiej Europy wolna kondycja człowieka była nie do pomyslenia poza wspólnotami: krewniaczą, sąsiedzką i plemienną”. Jacek Banaszkiewicz (Warszawa) omówił kwestię podporządkowania żywiołu kobiecego władzy męczyzn, tak jak się ona jawiła wczesnośredniowiecznym kronikarzom. Na podstawie analizy średniowiecznych tradycji o początkach ludów oraz wspólnot plemiennie-parastwowych starał się wykazać, że działania te uznawano powszechnie za podstawę cywilizowania się społeczności. Lech Leciejewicz (Wrocław) zajął się wyznacznikami pozycji społecznej w rytuale pogrzebowym wczesniejszego średniowiecza. Wyznacznikami takimi było przede wszystkim wyposażenie grobu w przedmioty służące niegdyś zmarłemu w życiu codziennym. Elżbieta Dąbrowska-Zawadzka (Warszawa) przedstawiła obyczaj umieszczania w grobach przedmiotów kultowych: hostii, tekstów liturgicznych, tablic z wyznaniem wiary, a także dokumentów papieskich. Zwyczaje te, znajdujące się na pograniczu kultury elitarniej oraz nieortodoksyjnych elementów religii, były swoistymi „paszportami do niebios” — jak określiła je referentka. Stanisław Bylina (Warszawa) zaprezentował referat pt. „Jednostka i zbiorowość w pobożności ludowej Europy środkowowschodniej w późnym średniowie-

czu". Jerzy Kłoczowski (Lublin) zajął się zaś człowiekiem w społecznościach religijnych średniowiecza.

Gerard Labuda (Poznań) omówił decydujący wpływ męczeństwa św. Wojciecha oraz jego relikwii na organizację Kościoła w Polsce. Teresa Dunin-Wąsowicz (Warszawa) przedstawiła model świętego w Polsce wczesnośredniowiecznej, na przykładzie benedyktynów oraz eremitów. Relacje między Kościołem, pojmowanym jako instytucja a społeczeństwem i państwem polskim w świetle bull Innocentego III zaprezentował Jerzy Wyrozumski (Kraków). Próba budowy władztwa terytorialnego biskupów krakowskich była przedmiotem referatu Sławomira Gawlasa (Warszawa). Zdaniem referenta konflikt biskupa Jana Muskaty z Władysławem Łokietkiem interpretować należy jako zderzenie ideologii mającej na celu konsolidację podstaw władzy książęcej (królewskiej) z próbami stworzenia władztwa biskupiego. „Społeczny wymiar polskich kapituł średniowiecznych” — oto referat, który wygłosił Józef Szymański (Lublin). Natomiast Marta Młynarska-Kaletynowa (Wrocław) zajęła się analizą materiałów procesowych klasztoru premonstratensów na Ołbinie we Wrocławiu w 2 poł. XIII i w XIV w. pod kątem przydatności tych źródeł do poznania spraw ludzi pozostających w kręgu tej instytucji kościelnej. Stanisław Suchodolski (Warszawa), na podstawie znalezisk archeologicznych, przedstawił zasoby pieniężne szarego człowieka w Polsce średniowiecznej. Referent wskazywał, że „przeciętny” mieszkaniec Polski i krajów sąsiednich nosił ze sobą zwykle niewielką kwotę pieniędzy przeznaczoną na bieżące wydatki (kilka lub kilkanaście monet).

Jan Tyszkiewicz (Warszawa), omawiając środowisko życia człowieka w Polsce średniowiecznej, zwrócił uwagę, iż „studia z ekologii historycznej człowieka średniowiecznego mogą prowadzić do lepszego zrozumienia procesów, zjawisk i faktów historycznych”. Wykorzystując m.in. psychoanalizę Jerzy Strzelczyk (Poznań) omówił, na przykładzie Guilberta z Nogent, rodzinno-społeczne uwarunkowania zaburzeń osobowości człowieka średniowiecznego.

Andrzej Poppe (Warszawa), w referacie p.t. „Nie mieczem a piórem. Świętosław Ihorewicz i Leon Diakon”, omówił stosunki rusko-bizantyńskie w X w. i ich obraz w ówczesnym piśmiennictwie. Marian Dygo (Warszawa) wykorzystał twórczość Walthera von der Vogelweide i Freidanka jako źródło do badań nad refleksją średniowiecznego człowieka nad różnego typu więzami osobowymi. Problem stosunków społecznych, zarówno realnych jak i idealnych, przedstawił Henryk Samsonowicz (Warszawa) w referacie p.t. „Wiek XIV–XV: społeczeństwo postulowane, społeczeństwo rzeczywiste”. Badacz ten podkreślił nieprzystawanie zachodniej terminologii społecznej do polskiej rzeczywistości, mającej ją odzwierciedlać. W dyskusji nad tym referatem Marian Biskup (Toruń) zaproponował, aby do badań nad społeczeństwem Polski późnośredniowiecznej włączyć również początek XVI w. Struktury społeczne nie zmieniają się bowiem tak szybko, a zarazem w okresie tym mamy do czynienia z dużą liczbą źródeł pisanych w języku polskim.

Zagadnienie swoistej konwencjonalizacji rzeczywistości poruszył Przemysław Mrozowski (Warszawa) w referacie „Symboliczne przesłanie portretu w kulturze Polski średniowiecznej”. Piotr Skubiszewski (Warszawa-Poitiers) zajął się tematem: „Obraz człowieka na epitafium Kallimacha”. Referent umieścił to epitafium w wywodzącej się już z antyku tradycji przedstawiania uczonych. Ukazywanie uczonego męża było swego rodzaju „usprawiedliwieniem” zajmowania się nauką, która pojmowana była jako synteza „vita activa” i „vita contemplativa”. W dyskusji nad tym referatem Halina Manikowska (Warszawa) zwróciła uwagę, iż na epitafium zostało podkreślone stanowisko sekretarza królewskiego sprawowane przez Kallimacha. Wiązać to należy, według dyskusantki, z bardzo częstym wśród humanistów włoskich XV/XVI w. pragnieniem osiągnięcia stanowisk państwowych, mimo przykładania dużego znaczenia do działalności artystycznej czy intelektualnej.

Edward Potkowski (Warszawa) na przykładzie dwóch modeli piśmiennictwa w średniowieczu: sakralnego oraz pragmatycznego — jak nazwał je referent — przedstawił problem pisarza i jego dzieła w średniowiecznym społeczeństwie. Stefan K. Kuczyński (Warszawa) wygłosił referat p.t. Człowiek wobec świata herbów.

Na przykładzie Kujaw lewobrzeżnych Janusz Bieniak (Toruń) omówił rodową strukturę elity społecznej zarówno świeckiej jak i duchownej. Kazimierz Jasiński (Toruń) wygłosił referat p.t. „Z genealogii książąt mazowieckich: kielich i patyna Konrada Mazowieckiego”. Dzięki szczegółowym badaniom genealogicznym uczone ten przesunął datowanie obu obiektów na około 1250 r.

Zamówione one zostały być może jeszcze przez Konrada Mazowieckiego a wykonane po jego śmierci przy współdziałaniu żony Agafii oraz syna Siemowita. Kazimierz Jasiński dokonał także wielu szczegółowych ustaleń genealogicznych (m.in. wysunął tezę, iż Konrad miał tylko jednego syna o imieniu Siemowit), które zostały, mimo pewnych wątpliwości, przyjęte przez dyskutantów m.in. Janusza Bieniaka, Kazimierza Pacuskiego i Ewę Suchodolską. Problematyką genealogiczną zajął się także w swym referacie Tadeusz Wasilewski (Warszawa). Mówił on o początkowych dziejach dynastii Gedymina wywodząc ten ród ze Żmudzi. Dzięki starannej analizie źródeł Tadeusz Wasilewski skorygował również listę pierwszych Gedyminowiczów.

Z wątkiem dynastycznym oraz z funkcjonowaniem średniowiecznego państwa wiąże się następną grupą referatów. Roman Michałowski (Warszawa) w wystąpieniu p.t. „Otto III — cesarz w obliczu ideowego wyzwania” omówił koncepcję władcy jako wizerunku Chrystusa. Koncepcję tę, znaną tradycji karolińskiej i ottońskiej, a obecna także w Anglii (realizował ją m.in. angielski król Edgar, zm. 975), przyjął także Otton III akcentując ją jednak mocniej niż poprzednicy. Podstawą rozważań Romana Michałowskiego były zarówno źródła pisane jak i ikonograficzne. Mimo podnoszonych wątpliwości co do datowania tzw. Ewangeliarza Liuthara, teza referenta została przyjęta przez dyskutantów, m.in. przez Aleksandra Gieysztorę i Piotra Skubiszewskiego.

Hieronim Grała (Warszawa) zaprezentował relację „poddany — monarcha” na Rusi Moskiewskiej (XIV–XVI w.), omawiając także ideologię władzy zarówno w okresie przedmongolskim jak i mongolskim. Podobnym problemem zajął się Stanisław Trawkowski (Warszawa) w referacie „Księżęta piastowscy a społeczeństwo Polski dzielnicowej”. Analiza zmiany sytuacji ludności wieśniaczej w Polsce, która dokonała się pod wpływem prawa niemieckiego, umożliwiła badaczowi wyciągnięcie ogólniejszego wniosku. Według Stanisława Trawkowskiego zmiany te były bowiem „ważnym czynnikiem przekształcania się struktury polityczno-społecznej monarchii piastowskiej”. Maria Koczerska (Warszawa) wygłosiła referat p.t. „Łaska królewska czyli kontakty władcy z poddanymi w Polsce późnośredniowiecznej”. Kontakty te, jak podkreśliła referentka, normowane były przez dobrze znany obu stronom zwyczaj polityczny i w dużej mierze opierały się na bezpośrednich związkach monarchy z poddanymi.

Najdalszych geograficznie obszarów dotyczyło wystąpienie Michała Tymowskiego (Warszawa), zatytułowane „Jak Europejcy odkrywcy XV wieku porozumiewali się z Afrykanami?” Badacz ten przybliżył werbalne sposoby komunikowania się przedstawicieli dwóch kultur. Umożliwiali to tłumacze wywodzący się z terenów Afryki i kształceni w Portugalii. Ciekawym źródłem do tego zagadnienia jest omówiony przez Michała Tymowskiego najstarszy słownik afrykański z końca XV w. W dyskusji, która wywiązała się w związku z tym referatem, podkreślano możliwości podobnych badań także w odniesieniu do kręgu Europy wczesnośredniowiecznej (Henryk Samsonowicz, Jan Tyszkiewicz, Jarosław Wenta).

Konferencja zgromadziła wielu polskich mediewistów, zarówno historyków jak i przedstawicieli nauk pokrewnych: archeologów, historyków sztuki, muzykologów. Zasięg chronologiczny wygłoszonych referatów obejmował wiele stuleci, od społeczeństw Europy wczesnośredniowiecznej aż po koniec XV w. Na sesji skupiono się na Polsce i krajach sąsiednich, nie brakowało jednak prezentacji państw Europy zachodniej oraz wybrzeży Afryki. Jak zapowiedzieli organizatorzy, materiały z sesji razem z głosami w dyskusji zostaną opublikowane. W ten sposób, jak stwierdził w podsumowaniu obrad Ryszard Kiersnowski, będzie to okazała księga, prawdziwy „liber homagialis” złożony Jubilatowi — Profesorowi Aleksandrowi Gieysztorowi.

*Piotr Węcowski
(Warszawa)*

ALIMENTAZIONE E NUTRIZIONE. SECC. XIII–XVIII
XXVIII SETTIMANA DI STUDI, PRATO 22–27 kwietnia 1996

Coroczne sesje, organizowane przez Istituto Internazionale di Storia Economica F. Datini, są polskim historykom dobrze znane. Profesor Henryk Samsonowicz od lat należy do Komitetu Naukowego, a profesor Aleksander Gieysztor do Komitetu Honorowego tego Instytutu. W konferencji uczestniczyli H. Samsonowicz, J. Topolski, T. Capponi Borawska z Instytutu Italianistyki Uniwersytetu Warszawskiego oraz piszący te słowa.

Pierwszego dnia przedstawiono próbę syntezy dotychczasowego stanu badań nad spożyciem podstawowych produktów: tłuszczów (M. Montmari, Bolonia), napojów (R. van Uytven, Lowanium), roślin (M. Aymard, Paryż) oraz mięsa i ryb (G. Nigro, Florencia). Organizatorzy podjęli próbę zgrupowania referatów i komunikatów w bloki tematyczne. Była ona tylko po części udana, co dobrze ilustruje następane posiedzenie („Ritmi e tendenze”). Otworzyło je wystąpienie nt. zależności między zmianami cen zboża a rozwojem demograficznym Europy (R. Smith, Cambridge). B. Krug-Richter przedstawiła konsumpcję w ośrodkach niemieckich doby nowożytnej na przykładzie miasta Münster. Wykład nieobecnego z powodu choroby J. Pośpiecha odczytała T. Capponi Borawska. Teza tego wystąpienia — ogromny wpływ cyklu wegetacyjnego i kalendarza kościelnego na obyczaje kulinarne w Rzeczypospolitej — jest oczywiście słuszna. Inna sprawa, czy stół magnacki był rzeczywiście powszechnie naśladowanym wzorem. E. Stols (Lowanium) zanalizował wzajemny wpływ zwyczajów konsumpcyjnych Południa i Północy Europy. Jak widać, nawet dość ogólnie sformułowany temat posiedzenia („Ritmi e tendenze”) okazał się zbyt wąski.

Spśród wystąpień popołudniowych, kontynuujących tę samą problematykę, dwa wywołały szczególnie żywą dyskusję. H.-J. Hübner (Brema) wykazywał ścisłą zależność między terminami dostaw zboża a cenami kredytu w Wenecji. Natomiast L. Palermo (Salerno) i D. Strangio (Rzym) wysunęli hipotezę, że państwo kościelne kontrolowało rynek zbożowy na swoim terytorium i że okresy głodu były jednym z instrumentów prowadzonej przez nie polityki.

Tematykę następnego dnia obrad („Problemi di preparazione e consumazione”) należałoby rozszerzyć o kwestię konserwacji żywności, gdyż temu właśnie zagadnieniu poświęcona była znaczna część wystąpień. L. Bolens (Genewa) zwróciła uwagę na antropologiczny aspekt zwyczajów związanych z produkcją i przechowywaniem żywności oraz z konsumpcją. J. Thirsk (Oxford) przedstawiła bogaty obraz kuchni angielskiej. K. P. Ellerbrock (Dortmund) omówił techniki konserwacji produktów spożywczych w dobie rewolucji przemysłowej. Wykroczył tym samym, jako jedyny z referentów, poza przyjęte na konferencji ramy czasowe. Wystąpienie B. Larioux (Paryż) poświęcone było problemom warsztatowym w badaniach nad kuchnią francuską późnego średniowiecza. Problematyka metodologiczna zdominowała też dyskusję. Podkreślono interdyscyplinarny charakter studiów nad konsumpcją. Natomiast po sesji popołudniowej ciekawą wymianę zdań na temat roli śniegu i lodu w ówczesnej kuchni sprowokował komunikat opisujący aprowizację statków na Morzu Śródziemnym w XVI–XVIII w. (G. Lopez-Nadal, Palma di Mallorca).

W czwartek został wygłoszony tylko jeden referat. J. Topolski przedstawił hipotezę, w myśl której post w Polsce XVI–XVII w. był przejawem tabu alimentacyjnego. Wskazywał on na niekonsekwencje w jego stosowaniu oraz próby ograniczenia kościelnych zakazów. Jakkolwiek zgodnie uznano to wystąpienie za bardzo interesujące, w toku dyskusji przeważały opinie, że argumentacja ta nie jest przekonująca, a interpretacja zbyt jednostronna. Po południu miała miejsce prezentacja opublikowanych ostatnio materiałów z sesji „Gli archivi per la storia dell'alimentazione”, odbytej w 1988 r.¹

J.-L. Flandrin (Paryż) referatem nt. hierarchii różnych rodzajów mięs we Francji XV–XVIII w. rozpoczął kolejny dzień obrad. Następane dwa wystąpienia poświęcone były diecie konwentów religijnych w późnym średniowieczu. B. F. Harvey (Oxford) podjęła przede wszystkim problematykę zakonów mniszych, natomiast L. Stouff (Aix-en-Provence), posługując się przykładami prowan-

¹ *Gli archivi per la storia dell'alimentazione. Atti del convegno, Potenza — Matera, 5–8 settembre 1988*, a cura di P. Carucci, Roma 1995, vol. 1–2, 2029 p.

salskimi, omówił też inne typy wspólnot. J. Paniek zrelacjonował szesnastowieczne rachunki czeskiej rodziny arystokratycznej z podróży do Włoch. M. A. Romani (Mantua) przedstawił organizację posiłków na dworze księcia Farrary jako element ceremoniału, demonstrację władzy i ładu społecznego. W toku dyskusji przyjęto tę tezę z dużym zainteresowaniem. Kwestionowano jednak nowożytną proveniencję tego zjawiska, wskazując podobne przykłady z epoki średniowiecza. Zaplanowany na popołudnie komunikat T. Dunin-Wąsowicz nie został wygłoszony z powodu nieobecności prelegentki. Zaprezentowano natomiast szereg szczegółowych studiów opartych na różnorodnych źródłach. W. Pulz (Monachium) mówiła o szesnastowiecznych drukach ulotnych nt. abstynencji kulinarnej. T. De Castro Martinez (Grenada) wykorzystała późnośredniowieczne kroniki kastyljskie i arabskie. R. Salvemini (Neapol) przedstawiła swoje badania nad tamtejszymi rachunkami szpitalnymi. G. Metelli (Foligno) analizował rejestry wydatków tego miasta z przełomu XVI/XVII w. A. Annaruma (Bari) zreferował wyniki badań archeologicznych prowadzonych na terenie szpitala z tego samego okresu.

Dyskusję zamykającą tygodniowe obrady wypełnił nienowy w tym gronie spór o formułę corocznych konferencji Instytutu. Szczególnie H. Pohl (Bonn) podkreślił decydujące znaczenie czynników ekonomicznych sensu stricto. Postulował, by Instytut F. Datini w większym stopniu koncentrował się na tej właśnie dziedzinie. Przeciwnie stanowisko zajął A. Grieco (Florencja). Nie negując znaczenia aspektów gospodarczych, wskazywał na wielość i różnorodność elementów wpływających na konsumpcję oraz na konieczność rozpatrywania ich wszystkich łącznie. Natomiast B. Harvey wyraziła przekonanie, że w toku tej konferencji zbyt mało uwagi poświęcono interpretacji źródeł i kwestiom warsztatowym. Podobne stanowisko zajął G. Cassiani, występujący w imieniu uczestników „Corso di specializzazione F. Melis”. Kurs ten, organizowany również przez Instytut F. Datini, poprzedzał konferencję (15–20 IV 1996). Po raz pierwszy składały się nań nie ćwiczenia źródłowe, lecz seria wykładów.

Materiały z konferencji, łącznie ze wszystkimi głosami w dyskusji, zostaną opublikowane.

Marek Słoń
(Warszawa)

LWÓW. MIASTO — SPOŁECZEŃSTWO — KULTURA KRAKÓW, 29 kwietnia–1 maja 1996

Krakowska Wyższa Szkoła Pedagogiczna wespół z Lwowskim Uniwersytetem im. Iwana Franki zorganizowała konferencję naukową nt. „Lwów. Miasto — społeczeństwo — kultura”. Była to już trzecia wspólna konferencja tych uczelni.

Pierwsza odbyła się w Krakowie w listopadzie 1992 r. Uczestniczyli w niej polscy historycy ze środowisk: krakowskiego, katowickiego, lubelskiego i rzeszowskiego oraz ukraińscy ze Lwowa, Iwano-Frankowska i Kijowa. Wygłoszono na niej 24 referaty. Materiały będące pokłosiem tej konferencji zostały opublikowane w pierwszym tomie pracy *Lwów. Miasto — społeczeństwo — kultura* pod red. Henryka W. Żalińskiego i Kazimierza Karolczaka, Kraków 1995.

Druga konferencja odbyła się w maju 1994 r. w Katedrze Historii Ukrainy i Etnografii Uniwersytetu Lwowskiego. Wygłoszono na niej 37 referatów dotyczących dziejów Lwowa od XIII do XX w. Wzięli w niej udział obok historyków ukraińskich także polscy z Krakowa, Lublina i Rzeszowa. Notatka o konferencji ukazała się w „Studiach Historycznych” 38, 1995, z. 1, s. 135–136.

Trzecią konferencję poprzedziło wydanie broszury pt. *Lwów. Miasto — społeczeństwo — kultura. Streszczenia materiałów nadestanych na konferencję*, oprac. K. Karolczak, Kraków 1996. Na konferencji wygłoszono 51 referatów, w tym 9 na sesjach plenarnych, resztę na czterech sesjach tematycznych: I. Społeczeństwo — gospodarka — polityka; II. Kultura — nauka; III. Oświata — księgozbiory — sport; IV. Zbiory muzealne i ich upowszechnianie. W konferencji uczestniczyli polscy historycy ze środowisk naukowych Krakowa, Katowic, Rzeszowa, Opola i Warszawy, a także

ukraińscy z Uniwersytetu Lwowskiego, Archiwum i Muzeum Historycznego, Biblioteki im. Stefania i Lwowskiej Galerii Obrazów (przygotowali oni łącznie 20 referatów).

A oto ciekawsze referaty wygłoszone na tej konferencji (niemożliwe byłoby omówienie tutaj ich wszystkich):

Feliks Kiryk mówił o związkach Lwowa z Krakowem u schyłku średniowiecza. Jerzy Motylewicz (Rzeszów) zajął się wzajemną wymianą handlową tych miast w XVII–XVIII w. Raisa Szyjan (Lwów) przedstawiła problem obecności kupców z miast województwa ruskiego na rynkach lwowskich w drugiej połowie XVIII w. Myron Kapral (Lwów) przedstawił wyniki badań nad socjotopografią Lwowa i jego przedmieść w drugiej ćwierci XVI w. Kazimierz Karolczak (Kraków) zastanawiał się nad związkami z tym miastem ziemiaństwa na przykładzie rodziny Dzieduszyckich. Podobnie Krzysztof Ślusarek (Kraków) wskazał na istnienie we Lwowie szlachty na stałe zamieszkałej w mieście. Marian Mudryj (Lwów) omówił życie polityczne Lwowa w latach sześćdziesiątych XIX w., wskazując na aspekt narodowościowy tego miasta. Piotr Trojański (Kraków) i Grzegorz Siudut (Kraków) analizowali skład wyznaniowy mieszkańców Lwowa, poświęcając główną uwagę religii mojżeszowej.

Leonid Zaskilniak (Lwów) ukazał miasto jako centrum nauki ukraińskiej na przełomie XIX i XX w. Mychajło Szwahulak (Lwów) przedstawił problem Lwowa w ukraińskiej myśli politycznej. Miasto jawiło się w niej niekiedy jako miejsce walki politycznej i napięć narodowościowych. Kontrastowo wobec dwóch ostatnich referatów brzmiały słowa Jerzego S. Ossowskiego (Kraków), który mówił o poetyckim wizerunku Lwowa w twórczości Maryli Wolskiej.

Henryka Kramarz (Kraków) mówiła o działalności Małopolskiego Komitetu Ratunkowego w Krakowie w okresie wojny polsko-ukraińskiej 1918–19.

Andrzej Bonusiak (Rzeszów) przedstawił problem samorządu lwowskiego w latach 1918–34. Włodzimierz Bonusiak (Rzeszów) akcentował potrzebę podjęcia zaniedbanych dotychczas badań nad okupacją wschodnich ziem II Rzeczypospolitej, a Jerzy Jarowiecki (Kraków) omówił konspiracyjne wydawnictwa we Lwowie w latach 1939–45.

Były liczne referaty badaczy dziejów książki, oświaty i sportu, szkolnictwa i nauki (zwłaszcza historii). O zasobach lwowskich zbiorów muzealnych mówili m.in. Bohdan Czajkowski (Lwów), Włodzimierz Kossoj (Lwów) i Henryk Kotarski (Kraków), który zastanawiał się nad problemem wykorzystania tych zbiorów przez historyka.

Na zakończenie Walentyna Najdus (Warszawa) wygłosiła referat o stołecznym charakterze miasta Lwowa w drugiej połowie XIX w.

Konferencji towarzyszyła ciekawa wystawa „Widoki dawnego Lwowa i Krakowa” w Muzeum Historycznym miasta Krakowa.

Następna konferencja nt. „Lwów. Miasto — społeczeństwo — kultura” odbędzie się w 1998 r., a jej gospodarzem będzie Uniwersytet Lwowski.

Józef Szocki
(Kraków)